

FRUITTEELT IN DE KIPPENUITLOOP: ZELF DOEN, UITBESTEDEN OF SAMENWERKEN

De laatste jaren neemt de interesse voor beplanting van de kippenuitloop toe. En beplanting die zichzelf terugverdient in de vorm van fruit is een aantrekkelijke optie. De eerste ervaringen met fruitbomen in de kippenuitloop wijzen uit dat er meer bij komt kijken dan bomen uitkiezen, planten en water geven.

Een kippenuitloop op een gemiddeld biologisch of Freiland-bedrijf – met 15.000, respectievelijk 25.000 hennen – is al gauw 6 of 10 hectare groot. Als een pluimveehouder die wil beplanten, kunnen de kosten hoog oplopen. Een beplanting die op termijn zichzelf gedeeltelijk terugverdient in de vorm van fruit is dan een aantrekkelijke optie. Let wel: jonge fruitbomen zijn veel duurder dan andere jonge bomen. Uit de eerste ervaringen met fruitbomen in de kippenuitloop blijkt dat er meer bij komt kijken dan bomen uitkiezen, planten en water geven.

Fruitbomen omdat ...

Grofweg zijn er drie mogelijke strategieën met betrekking tot fruitbomen in de kippenuitloop:

1. Alleen beschutting en geen onderhoud.
2. Beschutting en bescheiden inkomstbron.
3. Een professionele boomgaard.

Strategie 1 is het makkelijkst, maar levert nauwelijks fruit op. De belangrijkste aandachtspunten bij die strategie zijn keuze voor wat oudere (stamomtrek 12-14 cm) en hogere bomen (half- of hoogstam) en water geven in het eerste groeiseizoen om ze te helpen aanslaan.

De ervaring van pluimveehouders die strategie 2 of 3 al in de praktijk brengen, is dat fruitexpertise noodzakelijk is.

We hebben zes pluimveehouders met ervaring met of interesse in fruitbomen geïnterviewd over hun ervaringen met de fruitbomen, wat daar aan expertise bij komt kijken en hoe ze dat (willen) organiseren. Ook hebben we met pluimveehouders en fruittelers de mogelijkheden besproken voor het combineren van professionele pluimveehouderij met professionele fruitteelt.

Boomkeus bij de start

De pluimveehouder die start met fruitteelt moet bij de boomkeuze erop opletten dat:

- hij als hij op termijn wil samenwerken met een fruitteeler, die dan meteen al betreft bij de keus van de bomen en de aanplant;
- sommige fruitsoorten in een korte periode als vers fruit verkocht kunnen worden (kersen of pruimen), andere (na verwerking tot sap) het hele jaar door;
- sommige fruitsoorten makkelijker zonder bespuiting kunnen, zoals hoog- en halfstam bomen met sapfruit, kers, pruim, vlier en noten. En dat ook binnen één soort fruit een groot verschil is tussen rassen in gevoeligheid voor ziekten en plagen;

- kersen en soms ook vlieren in de oogsttijd afgedekt moeten worden met netten tegen vogels en dat die bomen dus bij elkaar en niet verspreid moeten worden gezet;
- hij dichterbij de stal robuustere bomen zet, zoals vlier en hazelnoot.

Boomvorm versus hoge productie

Bij jonge bomen dient de verzorging in de eerste vijf jaren meer gericht te worden op een goede boomvorm dan op een hoge productie. Sterker nog, om een robuuste boom te krijgen met sterke takken, moet je de eerste jaren juist veel fruit weghalen. Dit om alle energie eerst in de opbouw van de boom te stoppen en te voorkomen dat takken breken.

Een goede boomvorm is bepalend voor de levensduur en in geval van hoogstambomen moeten de takken stevig genoeg zijn om er een ladder tegenaan te zetten. Alle jonge fruitbomen hebben een steunpaal, een gietrand en gaas nodig om het bloot scharrelen van de wortels en het beschadigen van de bast door de kippen te voorkomen. Het eerste jaar hebben ze regelmatig water en onkruidbestrijding nodig.

Fruitbomen voor sap

Hoogstam- of halfstam fruitbomen passen beter in de uitloop dan laagstam, en voor de sapproductie hoeven ze niet of weinig gespoten te worden. Ze worden echter pas rendabel bij beplanting van grotere percellen. De verzorging van hoogstam- of halfstam is minder intensief dan van laagstam bomen. De netto opbrengst in geld is lager vanwege het tijdrovende plukken en de lagere sapfruitprijzen. Kers, pruim, vlier en een aantal appelrassen hoeven niet of nauwelijks gespoten te worden. Als 'eigen' sap een interessant nevenproduct is, kan een sapboomgaard een aanvulling voor de PR

Fruitteelt vanuit het perspectief van de pluimveehouder

Een pluimveehouder kan fruitteelt willen, omdat hij/zij:

- graag fruitexpertise wil, maar dat niet teveel mag kosten;
- ontzorgd wil worden met betrekking tot wanneer welke expertise en arbeid nodig zijn;
- vanwege hygiëne liever zo weinig mogelijk mensen in de uitloop wil;
- werkzaamheden wil die passen bij het hoofddoel (uitloop voor de kippen);
- geen (schadelijke) bestrijdingsmiddelen wil bij de kippen.

Met een gietrand op de grond en gaas om de stam voorkomt Johan Verbeek uit Renswoude U.) dat de kippen de wortels van de fruitbomen bloot scharrelen en bast eten. Verbeek heeft allerlei fruit door elkaar: kersen, pruimen, appels en peren

Foto's: Monique Bestman

of een extra activiteit bieden voor de eventuele zorgmedewerkers. Er zijn mobiele of regionale persen waar men het fruit in kuubkisten kan brengen en gepasteuriseerd sap terug krijgt. Op de website www.fruitmapobiel.nl is te zien hoe dat in zijn werk gaat.

Sputen met biologische middelen

Enkele pluimveebedrijven in Denemarken, Engeland en Nederland hebben ervaring met bespuitingen van fruitbomen in hun uitloop en hebben naar eigen zeggen geen problemen met de kippen. Ook SKAL heeft geen bezwaar tegen het gebruik van deze middelen in de kippenuitloop, mits ze op de lijst van biologisch toegestane middelen staan. Bespuitingen zijn heel goed mogelijk als de kippen 's morgens nog binnen zitten en als er alleen op de bomen bespoten wordt; de kippen hebben geen last van de

Pluimveehouderij vanuit het perspectief van de fruitteler

Een fruitteler kan iets met pluimvee willen, omdat hij/zij best geld/tijd wil investeren, maar dan moeten de opbrengsten wel evenredig zijn.

Voor de fruitteler gelden wel enkele aandachtspunten:

- fruitbomen hebben een goed doorlatende bodem nodig voor zowel water als lucht. Kippen kunnen de wortels bloot scharrelen en de grond verdichten, waardoor bomen dichter bij de stal zich wellicht minder goed ontwikkelen;
- een hoog fosfaatgehalte in de grond, dus dicht bij de stal, kan leiden tot bomen die gevoeliger zijn voor vruchtboomkanker en luis en die moeilijker sporenelementen opnemen;
- door het ontbreken van langjarige ervaring met fruitteelt in de uitloop van een vaste stal is het niet duidelijk wat de kosten en baten op de langere termijn worden;
- voor een goede opbrengst moet tijdig en vakkundig gesnoeid en gedund worden en ziekten en plagen herkend en behandeld worden. Intensieve telers beregenen 's nachts als er (nacht)vorst optreedt en de bomen in bloei staan. Die werkzaamheden stellen eisen aan de toegankelijkheid tot de bomen;
- om een goede kwaliteit handfruit bij appels en peren te bereiken, wat bij grote investeringen noodzakelijk is, wil ook de biologische fruitteler in 'noodzakelijke' gevallen kunnen sputen, bijvoorbeeld tegen schurft en meeldauw. Dit gebeurt met natuurlijke middelen als oplossingen van calcium, koper, zwavel en kalkzwavel in lage concentraties.

Appelboomgaard op een Deens pluimveebedrijf met een vaste stal voor 12.000 leghennen

De boomgaard op boerderij de Zandschulp in Overberg (U.) bij een vaste stal met 15.000 hennen. Deze uitloop was winnaar van de juryprijs voor de mooiste kippenuitloop in 2015

werkzaamheden en de kans op contact tussen kippen en middelen is minimaal. Biologisch fruit kan ook in een gangbare kippenuitloop geteeld worden, maar de producten mogen dan niet als biologisch verkocht worden.

Samenwerkingsvormen

In geval van grootschalige fruitteelt in de kippenuitloop is dermate veel vakkennis vereist, dat te overwegen valt om een samenwerking aan te gaan met een fruitteler. Dit kan op verschillende manieren:

- de fruitteler is adviseur en verzorgt de bomen. De opbrengst van de bomen kan verrekend worden met een deel van de arbeid, bijvoorbeeld vanaf het vijfde jaar. Vòòr die tijd is de opbrengst immers nog onvoldoende en gaat de kost voor de baat uit;
- de fruitteler is eigenaar van de bomen en pacht de grond voor een bedrag dat bijvoorbeeld afhangt van de bodemconditie;
- de pluimveehouder schaft de bomen aan in samenspraak met de fruitteler en draagt ze daarna over;
- meerdere pluimveehouders werken samen met één fruitteler.
- Brochure 'Bomen voor Buitenkippen': gratis via info@louisbolk.nl of downloaden via www.louisbolk.org/downloads/3048.pdf.

Het onderzoek naar de combinatie van pluimvee en fruitteelt is onderdeel van EU-project AGFORWARD en wordt betaald door het 7e EU Kaderprogramma voor Onderzoek, Technologische Ontwikkeling en Demonstratie.

Monique Bestman (onderzoeker Diergezondheid & Dierenwelzijn, Louis Bolk Instituut), Angela Manintveld (fruitonderneemster Almere-Haven) (www.groentjecider.nl) en Joke Bloksma (docent fruitteelt aan Warmonderhof)

Conclusies

- het vakmanschap voor fruit en pluimvee ligt behoorlijk uiteen en iemand die deze twee wil combineren moet een duizendpoot zijn. Als de intensieve biologische fruitteler wil profiteren van de voordelen van de kippen, dan lijken kleine, mobiele kippenhokken een betere optie dan fruit telen in de uitloop van een vaste stal. Wanneer de pluimveehouder wil profiteren van de voordelen van fruitbomen, heeft hij expertise nodig en goedkope arbeid, bijvoorbeeld in de vorm van een zorgtak;
- de extensieve fruitteelt met hoog- en halfstam bomen voor sap of walnoten is gemakkelijker dan de intensieve teelt van hand-

appels en -peren en weliswaar weinig rendabel, maar eerder kostendekkend;

- we zien kansen voor ondernemers die op deze wijze een aantal fruittelers of juist een aantal pluimveehouders bedienen. De pluimveehouder is gebaat bij iemand die hem 'ontzorgt' op het gebied van de fruitteelt: boomkeus, bescherming, planning, snoeien, verwerking en afzet van fruit. De fruitteler is gebaat bij iemand die hem 'ontzorgt' op het gebied van kleinschalige mobiele pluimveehouderij: aanschaf en verzorging van de kippen, hok en uiteindelijk slacht en afzet van eieren en/of vlees.